

Najat El Hachmi

Esriptora i mediadora cultural

“L’origen no pot ser una àncora que ens condemni a estar sempre en el passat”

Najat El Hachmi (Nador, Marroc, 1979) és escriptora i mediadora cultural, estudia filologia àrab a la Universitat de Barcelona i presenta un informatiu setmanal en llengua amazic a l'emissora Catalunya Cultura. Va començar a escriure quan tenia dotze anys i, des d'aleshores, no ha deixat de fer-ho, sigui com a entreteniment, com a mitjà per expressar inquietuds o com a sistema per reflexionar i recrear la pròpia realitat. El seu primer llibre, *Jo també sóc catalana* (Columna, 2004), és un exercici literari al voltant de la identitat i del procés d'arrelament al país que l'ha vist créixer des que va arribar a Vic, la seva ciutat, quan tenia 8 anys. Un llibre que, en certa mesura, es va escrivint dia a dia, al mateix pas que es va formant la identitat de l'autora com a mare, treballadora, estudiant, catalana i d'origen marroquí. Perquè, com reconeix ella mateixa, «les identitats no són excloents».

Fotos: Jordi Lon

En el pròleg del llibre *Jo també sóc catalana* dius que escrius per superar les teves pròpies barreres, per sentir-te més lliure. La literatura és un món de llibertat, paral·lel al món real? Per mi la literaturta és un mitjà d'expressió, una manera de posar una mica d'ordre a les inquietuds, a les pròpies barreres. Però també és una manera de crear móns paral·lels al real, que poden ser més o menys versemblants.

En el teu estil s'hi endevina una influència de l'obra de Mercè Rodoreda, de la veu femenina de la Colometa, per exemple. Quines són els teus referents literaris? La Mercè Rodoreda és un dels meus pilars, un dels meus referents dins la literatura catalana. A part d'ella jo bec d'allà on puc i intento agafar autors de diferents tradicions literàries. No sóc una lectora ordenada, lleigeixo el que m'agrada.

En el llibre escrius: «quan algú diu que t'integris, el que en veritat t'està dient és que et desintegris, que esborris qualsevol rastre de temps anteriors». Això és fruit de la teva experiència? És fruit de la percepció. Quan algú, parlant dels immigrants, diu «que s'integrin d'una vegada!» no està parlant d'una integració comuna dels uns amb els altres perquè hi hagi una relació, sinó que el que vol és que d'alguna manera no es faci palesa la seva presència aquí, és a dir, que com menys es noti que hi són, millor. La diferència ens fa una certa por i preferim fer veure que els que vénen de fora no hi són.

I, d'altra banda, sovint es cau en un discurs paternalista. A vegades, amb tota la bona intenció del món, es posa massa èmfasi en el fet diferencial, en la etnicitat. Es dona massa importància a l'origen. I d'aquesta manera, vulguis o no, s'està encasellant a la persona. A vegades em diuen «la teva cultura fomenta el respecte per les persones grans» i penso: «quina és la meva cultura?». Jo vaig néixer al Marroc i als vuit anys ja vaig venir a Catalunya. Per tant, una part molt important del meu llegat

De vegades fem una mirada crítica cap a societats discriminatòries per a la dona però ens oblidem de fer la mateixa mirada crítica cap a la nostra societat

cultural, que són divuit anys dels vint-i-sis que tinc, és d'aquí.

En Raimon canta: «qui perd els orígens perd identitat». Això és aplicable a algú que ha viscut un procés migratori?

En aquesta cançó, en Raimon està fent referència a perdre la identitat en el propi país. Però és cert que quan tu vas a un lloc i t'has d'adaptar a un medi diferent, vulguis o no, canvies. La persona que emigra no es queda indiferent, canvia en essència. És un procés molt important, gairebé comparable al de néixer. En aquest sentit, l'origen es recorda i té més o menys pes depenent de l'edat en què s'hagi arribat. Però tampoc pot ser una àncora que ens condemni a estar sempre en el passat. Una manera d'evolucionar cap al present i en la societat en la qual estàs és que aquest origen no tingui tan de pes. Però cadascú fa una evolució diferent i es construeix la pròpia identitat d'una manera concreta i individual.

Són això les identitats? Una forma de construcció subjectiva?

Sí, jo n'estic segura. Tots tenim una identitat diferent en funció del nostre camí a la vida, de les experiències que hem anat tenint, de la nostra manera de ser i de les influències que hem rebut de fora. Per exemple: ser català. No hi ha un català igual que un altre. Cadascú ho és d'una manera diferent. Això fa que les identitats no siguin excloents. Tu pots ser un català d'origen marroquí o de qualsevol altre origen. I això passa amb tothom, no només amb els immigrants. Cadascú té una identitat com a persona, com a professional, com a mare o pare, com a fill o filla, una identitat sexual... hi ha múltiples fragments que van conformant aquesta identitat individual. I de vegades hi ha fragments que tenen més pes que d'altres.

En el llibre expliques que has volgut educar el teu fill en català i també en amazic, la teva llengua materna, per donar-li més oportunitats. Amb la perspectiva, creus que això ha donat bons resultats?

Jo volia, d'una manera molt idealista, que el meu fill aprengués l'amazic i així aconseguir que les pogués conèixer totes dues. A la pràctica, però, m'era molt més natural parlar-li en català. Ara té cinc anys i amb mi parla català, i quan veu que algú només l'entén en amazic fa l'esforç de parlar-hi, tot i que li costa. Jo crec que a la llarga acabarà aprenent les llengües i les eines que li siguin útils per desenvolupar-se en els diferents contextos.

El sistema educatiu hauria de fomentar el coneixement a l'escola de les diferents llengües maternes?

Els experts diuen que educar a través de la pròpia llengua materna dona bons resultats a l'hora d'adquirir segones i terceres llengües. Però caldria molts recursos per fer això, perquè no és un idioma o dos, sinó que n'hi ha molts. Ara s'estan començant a fer classes d'amazic en algunes escoles. Però el problema d'aquesta llengua és que ni tant sols en el país d'origen s'ensenya a les escoles.

Català i amazic. Hi ha cert paral·lelisme entre la història i la situació sociopolítica d'aquestes dues llengües?

Déu n'hi do. S'hi assemblen força. Quan veig la situació de l'amazic ara, em recorda la situació del català en l'època de la Renaixença. Hi ha tot un moviment de recuperació, de reivindicació, de normativització -que encara no s'ha donat-, d'estandarització... Està en una etapa anterior a la que està el català actualment.

Això es desconeix força des d'aquí.

Ara, a poc a poc, es comença a saber que al Marroc no tothom parla àrab i francès, que hi ha gent que parla un altre idioma. Cada cop hi ha més informació. No fa gaire es va fer un simposi amazic a Barcelona força important, hi ha un cert moviment. Crec que amb el temps s'anirà coneixent més.

Sovint es posa massa èmfasi en el fet diferencial, en la etnicitat. Es dona massa importància a l'origen de les persones

Falta empatia entre les societats acollidores envers les persones que arriben de fora?

No sé si empatia, però sí que falta més coneixement. Ho estic veient en les presentacions del llibre que faig per tot arreu. Tenim unes idees preconcebudes, ens hem fet una imatge de les persones que arriben de fora, ja tenim una etiqueta per posar-los, i no hi pensem més. Cal fomentar el diàleg i el debat sobre aquest tema i que se sàpiga que no tot és com ho veiem. El tipus d'immigració que ve a Catalunya ha evolucionat. També hem de pensar que hi ha una part d'aquestes persones que nosaltres anomenem immigrants que ja no ho són, perquè porten molts anys aquí, ja han estat escolaritzats aquí. Un nen que ha anat a escola des de P3 i ens el trobem a 6è, com li podem dir que és immigrant? És un alumne més i viu amb normalitat.

I des de l'educació formal o l'educació en el lleure, com es pot contribuir a aquest coneixement?

Jo crec que el sistema educatiu és, potser, dels sectors que va més endavant en aquest tema dins el país. El problema és fora, en els àmbits de treball, en l'opinió pública, en els mitjans de comunicació, que no transmeten una imatge real del fenomen. Però crec que precisament l'educació va per davant de tota la societat.

Tu que coneixes bé la realitat marroquina i la catalana, creus que existeix una cultura o una identitat mediterrània comuna?

No sé si com a identitat, però sí que és veritat que quan viatges a un país de l'altra banda de la Mediterrània notes que hi ha una cosa que és comuna: el paisatge, la fesomia de la gent...tot t'és força familiar. El mar

sempre és un referent comú. Però d'aquí a que hi hagi una identitat comuna, no ho sé.

Creus que hauríem d'aprendre més coses dels veïns del sud i deixar de voler imitar societats tan llunyanes com la nord-americana o la nord-europea? Aquest mirar cap a Europa, i no cap al sud, ha existit sempre. I és desaprofitar el que tenim al costat de casa, perquè de tot se'n pot aprendre i a tot arreu hi ha coses positives i negatives per poder triar. Però és una qüestió de modes, suposo. Ara està de moda el sistema americà i tots ens hi emmirallem. I potser no és el millor. Un exemple: el menjar. Si has de seguir la dieta americana no et surt a compte. És millor mirar cap al Marroc o cap a Grècia, que de fet tampoc no és tant diferent d'aquí.

Podríem aprendre alguna cosa de l'habitatge familiar compartit del Magrib, per exemple, mentre que aquí tendim a l'individualisme... Sí, aquí la família àmplia es va perdent. Les famílies són cada cop més reduïdes, monoparentals. Però això és una evolució de cada societat. El Marroc també està evolucionant cap aquest camí. Ara els fills ja no volen viure en aquella casa gran amb els germans o els avis, i potser

el diumenge van al McDonald's a menjar.

Al llibre parles de la dona que és mare, treballadora i mestressa de casa alhora, que no té temps per ella però que pot dir que està alliberada. Això és un avanç o un retrocés?

Tot depèn de com es visqui aquest avanç. Evidentment, poder tenir independència econòmica i fer el que una decideix a la vida és una avanç. Si el preu d'això és una condemna de doble jornada a perpetuïtat, potser ens l'hem de replantejar. El capítol del llibre era per fer veure que potser tampoc estem tan bé com creiem. De vegades fem una mirada crítica cap a altres societats que considerem discriminatòries per a la dona, però ens oblidem de fer la mateixa mirada crítica, amb el mateix sistema de mesures, cap a la nostra societat. Fins que no hi hagi equiparació d'hores dedicades a les feines domèstiques i als fills, fins que no hi hagi responsabilitat compartida amb tot, continuem pagant un preu molt alt per aquest alliberament.

Les presses, la manca de temps, són l'excusa perfecta per no fer el que ens agradaria?

Sí, les presses i el fet que cada cop ens anem complicant més la vida amb moltes coses. És el model de societat que tenim i no ens parem a reflexionar si realment aquesta és la

Cadascú fa una evolució diferent i es construeix la pròpia identitat d'una manera concreta i individual

manera com volem viure, la manera com volem educar els fills... És que ni ens plantejem si hi ha altres alternatives: ens hem d'hipotecar, hem de demanar crèdits per tenir un cotxe... No ens plantejem si un cotxe pot ser prescindible, o si hi ha altres maneres de viure, de gestionar el temps, d'educar els fills. Anem acumulant estrès, però tard o d'hora ho acabem pagant. És el model que tenim, però cada cop hi ha més gent que hi trenca, perquè no es pot aguantar.

Així, és veritat la màxima que diu que sovint és més feliç qui menys té?

Jo crec que la clau de la felicitat és tenir allò just per poder viure d'una manera normal, sense mancances però sense grans excessos, i tenir temps... Jo prefereixo treballar poques hores i tenir temps per escriure, per exemple, que no pas tenir molts diners. Perquè aleshores, què en fas?

Què estàs escrivint ara? Una novel·la.

I la veurem per Sant Jordi, potser? Espero acabar-la aviat. Estic a la recta final i tot depèn del procés d'edició, que a vegades triga més o menys. Si pogués ser per Sant Jordi em faria il·lusió.

JORDI LON